

เน้นการมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อเป็นการตระหนักและอนุรักษ์ประเพณีเอาไว้ เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้

ความเชื่อกับการรักษาโรค ร่ำแม่มดเป็นพิธีกรรมในการรักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยทางการแพทย์ ดังนั้นคนในชุมชนจะใช้วิธีการรักษาตามพิธีกรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมายาวนาน เมื่อมีอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน และใช้วิธีการรักษาแบบทางการแพทย์ในปัจจุบัน แต่ถ้ายังไม่หายจากการเจ็บป่วยจะหันมาใช้วิธีการรักษาแบบดั้งเดิม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ได้สอดคล้องกับงานศึกษาของจรรยา แตนนาเลิศ (2562) ที่ได้ศึกษาประเพณี ความเชื่อ ของวิถีชุมชน ล้านนา พบว่าประเพณีในภาคเหนือของชาวล้านนามักมีประเพณีที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของภาคเหนือ มีการสืบทอดให้คงความเป็นมรดกคู่ภาคเหนือ วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีจะมีส่วนประกอบของความเชื่อและเป็นความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ซึ่งประชาชนในภาคเหนือจะมีการสืบทอดประเพณีและอนุรักษ์ให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของภาคเหนือต่อไป เช่นเดียวกับความเชื่อพิธีกรรมร่ำแม่มดของชาวเขมรในพื้นที่ศรีสะเกษที่ยังคงอนุรักษ์พิธีกรรมไว้มิให้สูญหาย มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล (2548) และชูศักดิ์ วิทยากัด (2561) ที่มีมุมมองประเด็นที่คล้ายกันคือ วัฒนธรรมเป็นเรื่องของระบบคุณค่าร่วมของสังคมที่ถูกเรียนรู้ส่งผ่านและถ่ายทอดได้ และยังเป็นแบบแผนประเพณี ความคิด และค่านิยม ที่ต้องมีการสืบทอดกันต่อไปรวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาได้ด้วย

การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ในการจัดพิธีกรรมรำแม่มดพบว่า จะมีบทบาทของคนในชุมชน ญาติพี่น้อง ในการเข้ามาช่วยจัดงาน ตั้งการเตรียมงาน และถึงการจัดงาน นอกจากนี้ในการจัดงานจะเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนในชุมชน เช่น เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และชาวบ้านที่เข้ามาร่วมงาน จากการเข้าร่วมงานดังกล่าวของกลุ่มคน ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน โดยผ่านพิธีกรรม และยังเป็นการปลูกฝังอนุรักษ์พิธีกรรมให้คงอยู่สืบไป ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันอาจมีใช้เพียงแต่การเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจน และตระหนักถึงความสำคัญได้ เช่นงานศึกษาของปรมต วรรณบวร สุรพล สุยะพรหม และบุษกร วัฒนบุตร (2560) หรืองานของธันวัฒน์ พรหมหมทอง และวรพงศ์ ตระการศิรินนท์ (2560) งานศึกษาทั้งสองมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานภาครัฐ สื่อมวลชน ในการปลูกฝังอบรม ส่งเสริม ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และมีผลต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในชุมชน เช่นเดียวกับงานศึกษาในครั้งนี้ ชุมชน ครอบครัว มีส่วนที่ส่งเสริมและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีการซึมซับพิธีกรรมรำแม่มด มีความเข้าใจถึงประเพณีของชุมชน เข้าใจความหมาย และความสำคัญ สิ่งสำคัญคือเยาวชนเหล่านี้คือตัวแทนของคนในชุมชนต่อไปที่จะอนุรักษ์พิธีกรรมให้คงอยู่ และสืบทอดต่อไป

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรมรำแม่มดได้สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในด้านของประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ในปัจจุบันมีประเพณี พิธีกรรม ที่ได้เลือนหายไปจากสังคม หรือชุมชน เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีดังกล่าวเอาไว้ แต่พิธีกรรมรำแม่มดในอำเภอชูขันธุ์ ยังคงมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้กุศโลบาย การสืบทอดบทบาทหน้าที่ของแม่มด ที่ต้องมีหน้าสืบจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้คนในวงศ์ตระกูลมีการสืบทอดต่อ ๆ กันไป ความเชื่อในเรื่องของการรักษาโรคที่ไม่สามารถอธิบาย หรือรักษาได้ทางวิทยาศาสตร์ จำเป็นต้องพึ่งพิธีกรรม ความเชื่อของคนในท้องถิ่น และสุดท้ายคือการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับเยาวชนในชุมชนได้มีจิตสำนึกสาธารณะและมีส่วนร่วมต่อบทบาทและหน้าที่ที่สังคม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันทางสังคม สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา เป็นต้น จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และมีการสืบทอดพิธีกรรมรำแม่มดต่อไป

6. สรุป

จากการศึกษาพบว่า การสร้างพลเมืองเข้มแข็งผ่านพิธีกรรมแม่มดของคนในชุมชน มี 3 วิธี ได้แก่ การสืบทอดบทบาทหน้าที่ของแม่มด ความเชื่อกับการรักษาโรค และการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งสามวิธีเป็นการสร้างพลเมืองให้เข้มแข็ง ในยุคปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมต่าง ๆ ของตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมอันดีงามของประเทศไทย เริ่มเลือนหายไป เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจกับค่านิยมตะวันตกมากยิ่งขึ้น แต่ในตำบลสะเดาใหญ่ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ คนในชุมชนยังคงปลูกฝังอนุรักษ์ วัฒนธรรม พิธีกรรมอันดีงามมิให้เลือนหายไป สร้างความเข้มแข็งให้กับคนชุมชน ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเยาวชน แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงไร แต่คนชุมชนยังคงรักษาพิธีกรรมความเชื่อสืบต่อไป ดังนั้น ข้อเสนอแนะ เพื่อรักษาพิธีกรรมให้คงอยู่ต่อไปและแนวทางการดำเนินการศึกษาต่อไป มีดังนี้ (1) ควรมีการวิจัยปัญหาและการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญในพื้นที่ (2) ควรมีการวิจัยเรื่องการปรับตัวของคนในชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ (3) ควรมีการวิจัยบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

**ศูนย์การวิจัย
พุทธศิลป์ถิ่นอีสาน**

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา แตนนาเลิศ. (2562). ประเพณี ความเชื่อ ของวิถีชุมชนล้านนา. การประชุม
วิชาการราชภัฏรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2. 21-22
มีนาคม 2562. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชูศักดิ์ วิทยาก็ค. (2561). นิเวศวิทยามนุษย์: การศึกษาสิ่งแวดล้อมในมิติของสังคม
และวัฒนธรรม. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ตระกูล มีชัย. (2563). การปกครองท้องถิ่นก่อนการเปลี่ยนแปลง 2475 (พ.ศ.
2435-2475). สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2564, จาก [http://so06.tci-
thaijo.org/index.php /kpi_ journal/article](http://so06.tci-thaijo.org/index.php /kpi_ journal/article).
- ธนวัฒน์ พรหมทอง และวรงค์ ตระการศิรินนท์. (2560). การศึกษาความเป็น
พลเมือง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัด
ลำพูน. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์. 8(2): 103-127.
- บงกชรัตน์ เตชะไตรศักดิ์. (2541). ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 23
พฤษภาคม 2564, จาก [http://old-book.ru.ac.th/e-
book](http://old-book.ru.ac.th/e- book).
- ปรมต วรรณบวร สุรพล สุยะพรหม และบษกร วัฒนบุตร. (2560). ความเป็นพลเมือง
เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.
6(2): 85-100.
- พระปลัดอนันต์ สนพะเนาวิ ศาสตรา เหล่าอรรค และบุญช่วย พาณิชย์กุล. (2560).
บุญประเพณีข้าวเหนียว: การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านวัฒนธรรม ความ
เชื่อและพิธีกรรมของชุมชนอีสานใต้. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.
6(2):715-722

เลิศชาย ศิริชัย. (2542). การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบบโรงเรียน. ใน อนุชาติ พวงสำลี และ กฤติยา อาชวนิจกุล. (บ.ก). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วีรชัย สิงห์คทา. (2562). การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีไทยพวน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านถนนแค ตำบลถนนแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมงคลล้านนา. 7(1): 15-25.

สรรเกียรติ กุลเจริญ. (2558). การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. ปรชญาตฺษฎฐิบัณติต/สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุรอุฒิ ปัดไธสง. (2542). การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง: รากแก้วของกระบวนการสร้างประชาสังคม. ในอนุชาติ พวงสำลี และ กฤติยา อาชวนิจกุล (บ.ก). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สารภี ขาวดี. (2555). บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรม “การโถงมะมั่วด” ต่อชุมชนเขมรจังหวัดสุรินทร์. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 8(1): 154-196.

สุภณี ช่วยบุญชู และนัฏฐิภา สุนทรธนผล. (2559). เรือนมะมั่วด: ดนตรีในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ จังหวัดสระแก้ว. การประชุมวิชาการระดับชาติ ศิลปกรรมวิชาการ ครั้งที่ 1. 16-17 มิถุนายน 2559. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2548). แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.